

VÉGEL LÁSZLÓ

Hazánk a nagyvilág

Naplójegyzetek 2004-ből

Fotó: Végel Dániel

Végel László Újvidéken

Idegen és szörnyű Ithaka

Volt-e valaha nagyobb hontalan Ulixesnél? A hontalanság tulajdonképpen azzal a fájdalmas felismeréssel kezdődik, hogy a kíváncsi embert mindenhol kirekesztik a végső határokat fürkésző, nyugtalanító, felforgató, zavaros kíváncsisága miatt. Ezért az írók sokszor még a hontalanság látszatát is kerülték, nehogy rossz hírbe keveredjenek. Mert az írónak, főleg a kisebbségnek, mondják, kell hogy legyen egy hiteles világa, szülőföldje, amelyhez nagyon ragaszkodik, gyermekkorra, amelyet unos-untalan megidéz: ah, milyen szép volt, milyen hiteles! Az emberek meg álmélkodnak: ah, milyen szép és hiteles! Mára azonban már senki sem tudja, hogy mi volt a hiteles. A „leghitelesebbek” eliszkoltak a „hitelesből”. Akadtak eközben egyedülálló bravúros megoldások is. Gondoljunk csak a műgyökerekre! Az ember magával viszi titokzatos utazótáskáját, s bárhova veti sorsa – általában oda veti, ahol éppen a legjobb ubi bene, ibi patria – kibontja utazótáskáját, kirakosgatja a gyökereket, mutogatja, mint a színes üveggolyókat, pár nap múlva pedig expressz-gyökeret ereszt a legújabb talajban. Ulixesnek

nincsenek üvegyöngyei, nem csillog rajta a szikrázó napfény. De valamit tud, amiről a *Béke Ithakában* című Márai-regényből tudunk. Azt, hogy az istenek unatkoznak, mert az istenek élete borzalmas. Az istenek féltékenyen és irigyen szemlélik az emberek halandóságát, amely feszültséget és értelmet ad az életnek. Meg azt is tudja, hogy hontalan lesz az ég és föld közötti világban, ha elhagyja a földi partokat. Ezért tér vissza mindig Ithakába. Ahol szintén hontalan. De legalább akad egy darabka föld, amelyről elmondhatja, hogy az övé, mert ő művelte.

S miközben szigetről szigetre vándorol, s élvezzi az istennők kegyeit, arra gondol, hogy neki csak Ithaka maradt, a szörnyű, idegen tartomány.

Kiért szól a harang?

Pravoszláv újév. Az Újvidéki Televízió Ceca Ražnjatović Arkan koncertjét közvetíti. Végre nemcsak a kisebbségi csatornán táncolnak. Táncol és lövöldöz az ország. Eszembe jutnak az Újvidéki Televízió háborús tudósításai a baranyai frontról. Terepszínű egyenruhák a riportereken, háborús jelszavak, patrióta propaganda. A hágai ENSZ-bíróságon zajló Milošević-perben (ki tudja, hányadszor) szóba kerülnek Ražnjatović Arkan alakulatai is. Éjfél után az újságokat lapozom, most a horvátellenes incidensek vannak soron. Immár másodszor döntik le Matija Gubec szobrát. Halállal fenyegetik a Hrvatska riječ szerkesztőségét. Mindenki ujjal mutogat a másokra, vagy a vállát vonogatja, mintha nem az ő asztalára tartozna a kérdés. Mások álszenten forgatják a szemüket, s azt állítják, éppen most kezdődött a kisebbségellenesség. Amikor ők hatalmon voltak, akkor nagy vívmányok születtek. Nem. A kisebbségellenes hisztéria nem most kezdődött, nem közvetlenül a

választások előtt, hanem évekkal ezelőtt. Immár két éve nyilvánosan rimánkodom, vegyék már észre! Mint ahogy arra is fel kellett volna figyelni, hogy október 5-e éjszakáján, a belgrádi „vértelen forradalomból” visszatérő „forradalmárok” Újvidék főterén harcias sovinizta dalokat énekeltek.* Magam előtt is unalmas lettem ezzel az akribiával. Több mint egy évvel ezelőtt néhányadmagammal petíciót írtunk alá, amelyben figyelmeztettünk: Szerbiában a szélsőségesek felülkerekednek, minden akadály nélkül terjed a gyűlöletbeszéd. Ugyanazok a kisebbségi vezetők, akik ma jajveszékelnék, akkor kioktattak: váltig hangoztatták, hogy Európa legjobb kisebbségi törvényeinek az országában élünk. A mellüket döngették, történelmi sikerekről beszéltek. Két év alatt egyre nagyobb lendületet vett a xenofóbia, mert a hatalom nem állta útját. Most drágán fogjuk megfizetni az akkori meghunyászkodását. Rasim Ljajić kisebbségügyi miniszter Belgrád központjában multikulturális tortaszeleteket osztogatott, hogy eldicsekedje a világnak, szobordöntögetés közben Szerbiában mennyire szeretik a multikulturalizmust. Három évig rejtegették a problémát, most azonban kiderült, hogy nem lehet. Attól tartok, hogy rosszabb lesz. S nem néhány funkciótól van szó csupán. Ez megoldható az ismert receptek alapján: néhány kisebbségi politikust tisztességekkel ruháznak fel, aztán csend lesz. Nem az ő stallumuk és jövedelmük foglalkoztat, hanem a hétköznapi nacionalizmus, a kisebbségi polgárok rossz közérzete s kiszorításuk a közéletből. A foteleknél sokkal nagyobb gondot jelent az egyre tömegesebb kisebbségi munkanélküliség.

Az éjszaka árvája

„Vagyis e sötétség elleni harc miatt leszünk most az éjszaka árvái?”, kérdezte Alain Finkelkraut. Talán ez is jobb, mint a világosság rabszolgája, lakája lenni?

Ne terheld az Istent!

Furcsa. A tegnapi nomenklatura bájos lakájai vezércikkeikben kitartóan kérik Isten segítségét. Nem terhelem Istent apró bajaimmal, írta egy jelentős európai filozófus. Bizonyára azért, mert hite arra figyelmeztette, hogy ez is a bűnök közé sorolandó.

Nemzeti önismereti tanfolyam

Mancika hazajött az anyaországi nemzeti önismereti tanfolyamról. Az anyaországban még a Coca-Cola is ízesebb, újságolta el a szomszéd János bácsinak, aki éppen a tavaszi szántásra készülődött. Mancika csak tan-

folyamra járt, János bácsi viszont már régen befejezte az egyetemét.

Üzlet és nemzet

Pár évvel ezelőtt Jakab úr még arról beszélt, hogy a magyarországi tőkét át kell hozni a Bácskába. Itt kell befektetni, mondogatta. És a megmaradásról regélt, meg a tájhaza szeretetéről. Ez a nemzeti érdek, dörögte. Aztán sikerült kapcsolatba lépnie valamilyen pesti kisebbségi alapítvánnyal. Most áruba bocsátotta ingatlanját és minden ingóságát. Minden megy, mint a karikacsapás, örvendezett. Rendeztem a papírokat, áttelepülök Pestre. De visszajövök még – vállalkozóként, s munkát biztosítok a kisebbségnek, ígérte azoknak, akik azon tűnődtek, hogy Jakab úr megszegte a szavát. Az üzlet, az üzlet, gondolom, amikor búcsút vesznek tőle.

Csoda történt

Miért büntetted kétszeresen, fohászodott az Istenekhez Sziszüphosz, amikor felgörgette a hegycsúcsra a súlyos sziklát s látta, hogy az nem zuhan vissza. Nem hitt a szemének. De a nehezebbje csak ezután jött. A következő pillanatban a szikla apró, színes kavicsokra hullott. Csoda történt. Sziszüphosz megalázva ácsorgott a hegycsúcson, nem tudta, mitévő legyen, merre induljon.

A peremről

Róma és Bizánc határán születtem, sóhajt fel Míloš, majd elpanaszolja, hogy nem értik személységének „keleties jegyeit”. Erről jut eszembe, hogy a magyar irodalom egy, igaz kisebbségi, peremvidéki része is magán viseli a keleties jegyeket, amelyeket magunk sem értünk, vagy nem is akarunk érteni, mert belénk verték, hogy szégyellni kell.

Pazar menhelyek

„Az elefántcsonttoronyok összeomlottak”, írta Camus 1939 szeptemberében. A kilencvenes években volt alkalmam látni, hogyan tatarozzák őket a megrémült írók. Igazi rohammunka volt! Pazar és jámbor menhelyek épültek a néhai büszke és dacos tornyok romjaiból. Körös-körül pedig a bácskai por és sár, úttalan utak, ködös táj.

Szaldó

Sanyarú idők! A kormány a fogához veri a garast. Csökken az anyaországi támogatás, bosszanko-

*Lásd: Végel László: *Időírás, időközben*. Családi Kör – Noran, 2003.

dik egy főfoglalkozású magyar. Amilyen az adon-isten, olyan lesz a fogadisten. Nem mérik ingyen a nemzeti identitást, válaszolja a másik főfoglalkozású magyar.

Részeg újvidékiek?

Délelőtt rövid séta Újvidéken. A városközpontban levő pékségek kirakatában olvasható a figyelmeztetés: „Ez szerb pékség.” Vagyis, ne verjék be az ablakaikat. Az éjszakai „békés tüntetés” során a Tartományi Végrehajtó Tanács épülete előtt letépték Vajdaság új zászlaját. A tüntetők megütköztek a rendőrséggel. Szétverték a muzulmánok ideiglenes újvidéki imaházát, az albán pékségek ablakait. Még a B92 honlapján is azt írják, hogy békés tüntetők sétájáról van szó. Újvidéken pedig a részeges újvidékiek kilengéseiről. Kilengések? Részeg újvidékiek? El kell utazni innen. Hosszabb időre. Nem akarom látni mindazt, ami még történni fog.

Terjed a gyűlölet

A múlt héten megszentelteték a szabadkai katolikus temetőt. Bačka Palánkán bevették a Szlovák Otthon és az evangélikus templom ablakait. A djurdjeví ruzsin nyelvű művelődési otthonra sértő falfirkákat pingáltak. Ugyanott összezúzták a két nyelvű feliratokat, a ruszin lakóházakat pedig megromgálták. Zentán sírgyalázás történt. Előtte megkövezték az Újvidéki Színházat. Ki tudná mind felsorolni? Beteljesült az, amit évekkkel ezelőtt jószoltam, a xenofóbia módszeresen szivárog Észak-Bácska felé. A rendőrség – ugyanúgy, mint pár évvel ezelőtt – közli, hogy nagy erővel nyomoz, aztán elhallgat. Hallgat a nemzeti tanács is, még az ilyenkor szokásos lagymatag közleményt sem bocsátja útjára, holott parlamenti vizsgálóbizottság felállítását kellene követelnie.

Imígyen beszél egy politikus

„Felelősséggel merem állítani, hogy ezeknek a szélsőséges ellenreakcióknak és kilengéseknek nem volt magyarellenes jellegük” – mondta Korhecz Tamás tartományi kisebbségügyi titkár az erdélyi Krónikában. Imígyen beszél egy politikus. Vagyis tehát csak a szemünk káprázik.

Visszajövök

Hosszabb ideig nem fogom látni az újvidéki belvárost. Szeretnék egyszer majd önfeledten sétálni benne. A Szabadság tér környékén most újra feltörik az aszfaltot. Nézem, valamilyen vezetéknek

el a friss árokban. A néhai Dornstädter cukrászda épületét még mindig tatarozzák. De már látszik, hogy pár hónap múlva elkészülnek vele. Néhány új bank nyílt a város központjában. Vagy csak most veszem észre? Nem tudom leplezni meghatottságomat. Abban is biztos vagyok, hogy a következő hónapokban sokat fogok álmodni erről a városról, habár szemem előtt pusztulnak ki azok az értékek, amelyeket szerettem benne. Nem tudok elmenekülni, nem tudok romjai alól szabadulni, még ezek is vonzanak, ezek a szörnyű romok. Visszajövök, mondom magamnak, és veszem a bőröndömet.

A szülőföld szeretetéről

George Steinertől tudom, hogy Hitler levegőembereknek nevezte azokat az értelmiségieket, akik mindenütt idegenek voltak. A vezér gyűlölte az idegenséget, az exterritorialitás eszméjét. Jellemző, hogy a diktátorok kedvelik a begyökerezett, tősgyökeres embert, aki egészen biztosan tartozik valahová. Talán azért, mert könnyebben irányíthatják, vagy jobban szemmel tarthatják. Joggal hangzott el sok nemes szó a szülőföld szeretetéről, az árnyoldalairól viszont alig. De egyszer talán arról is szót kell ejteni, hogy a szülőföld szeretete lehet mákony is, bájital is.

Szólamok és hétköznapi

Este A. átlapozza a zugi telefonkönyvet. Elég sok magyar névre bukkan. Ha egyszer-egyszer külföldre vetődtem, sokszor láttam, hogy szerb kollégáimat milyen örömmel fogadják a külföldre került szerbek, még nekem is megadatott a földinek járó rokonszenv azok részéről, akik nem a nacionalisták oldalán sorakoztak fel. Így volt ez legutóbb Berlinben is. A magyarok részéről azonban sohasem tapasztaltam ilyesféle szolidaritást. A magyar nemzeti érzés inkább a pártvillongásokban nyilvánul meg, hatalmi harcokban, abban az elképesztő virtuskodásban, hogy ki a hitelesebb és mélyebb magyar. A hétköznapi életben, az egyszerű és kis emberi dolgokban magyarságukról sokszor azok feledkeznek meg leginkább, akik a legharsányabbak, akik legerőteljesebben lengetik a nemzeti zászlót.

A Kossuth Rádió

Svájcban előveszem tenyérynai Aiwa zsebrádiómat, amelyet tíz évvel ezelőtt az újvidéki feketepiacon vásároltam, s - csodák csodája -, este 10 után a Kossuth Rádiót hallgatom vele. Tavaly ugyanezzel a rádióval Szerbia vad hegyei között, majd a kotori öbölben hallgattam a Kossuth Rádió éjjeli híreit. A Himnusz elhangzá-

sa után kitekintek zugi lakásom ablakán, és sokáig bámulom a tóparti fényeket. Elmélkedem, tulajdonképpen milyen érzéseket is ébreszt bennem a Himnusz? Mindenek előtt azt, hogy egyedül vagyok.

Kitaláljuk a valóságot

Luzern. Van tava is, folyója is, amelyet régimódi fahidak ívelnek át. A legszebb kisváros, amit életemben láttam. De aztán önironikusan hozzáteszem: nagyon keveset láttam, tapasztalataim is szerények. Az én Európám a könyvekben él. De ha néha mégis kiteszem a lábam ebbe a világba, akkor rádöbbenek, hogy a valóság hasonlít a könyvek világára. Ám arra is rádöbbenek, hogy a mi könyveink világa alig hasonlít a mi valóságunkra. Nekünk mindennap újra ki kell találni a valóságot.

Utazás Svájcban

Vonattal utazom Zugból a Svájc déli részében meghúzódó Luganóba. Sokan állítják, hogy ez a legszebb svájci város. Tényleg van benne valami különös, éppen az, hogy furcsa módon keveredik benne az alpesi és a mediterrán kultúra. Főleg olaszok lakják a várost is, a környékét is, s nekem, vajdaságinak tanulságos volt ez az utazás. A szerelvény háziasszonya Zürichben németül, olaszul és angolul közölte az általános tudnivalókat, azt, hogy hova tart a vonat, mely állomásokon áll meg, mikor érkezik Luganóba, és milyen idő vár ott ránk. Zugban csak németül mondta be a szokásos szöveget, ellenben Arth-Goldauban újra háromnyelvű lett. Schwytzben csak németül beszélt. Később, Aiolóban németül és olaszul. Viszont Biascában először olaszul, aztán németül. Bellinzonában már csak olaszul beszélt a vonat háziasszonya. Ellenőriztem, ott csak olaszok élnek. Luganóban először olaszul, majd németül, s végül angolul közölte, hogy Luganóban éppen szitál az eső, s az utasok készítsék elő az esernyőjüket. A kalauz viszont hol olaszul válaszolt, hol németül, attól függően, hogy az utas hogyan szólt hozzá. Szóval, ilyen egy utazás Svájcban. Kíváncsiságom nem hagyott nyugton, s az útitársamtól megkérdeztem, hogyan szólítják meg a svájci határrendőrök és vámosok az utasokat. Az anyanyelvükön természetesen, hangzott a válasz: olaszul, németül vagy franciául. Mindez eszembe jut, amikor a szerb televízió műsorában Tomislav Nikolić, a radikálisok elnökjelöltje Svájcra mint mintaképről beszélt, s még azt is megjegyezte,

hogy a kisebbségek helyzetén javítani fog. Ha jól értem, akkor egy vajdasági utazás is a svájcra fog hasonlítani. Koštunica kantonális álma is ilyenmiről szól. Csak azt nem értem, hogy akkor miért nevezik magyar nacionalizmusnak azt, ha valaki a kormányelnök álmait számon kéri, és komolyan veszi az elnökjelölt ígéreteit. Ezzel ugyanis nincs tisztában például a becsei G17 sem. Sajnos, nem ők az egyedüliek, de ők frappánsan megfogalmazták a jelenlegi általános zűrzavart. Ők ugyanis nacionalizmusnak nevezik az olyasféle területi egység létrehozását a magyarok részére, amelyet Koštunica követel a koszovói szerbek részére. Egyazon elvről van szó, amelyet egyébként a szerbiai parlament megszavazott. Így a G17 parlamenti képviselői is. Miért szavaztak meg egy törvényt ezek a képviselők, ha a becsei G17 azt állítja, hogy ezek az alapelvek nacionalisták? Vagy a becsei G17 saját pártjáról állítja, hogy nacionalista? Nem lenne jobb, ha ezt a kérdést előbb saját pártjukon belül tisztáznák?

Hazánk, a nagyvilág

Bethlen István 1920 novemberében kormányrendelettel zárta le a határokat az áttelepülő magyar kisebbségiek előtt. Dudás Kálmán leírja, hogy előzőleg már eltávoztak a módosabbak, a tehetősebbek. A lezárt sorompó tehát elsősorban a bácskai szegényeket sújtotta. Bethlen azzal igazolta ezt a rendeletet, hogy ha a kisebbségiek áttelepülnek Magyarországra, akkor a „megszállt területek magyarsága kipusztul”, „a magyarság elveszteni a végvárakat”, továbbá az „ország vállaira olyan teher nehezedik, mely majdnem elviselhetetlen lett”. Az előzőleg még magyar állampolgárokat bekényszerítették a végvárakba. Maradhatok ott, és őrizték a szülőföldet. A szó szerinti és minden más értelemben nincstelenek csakugyan őrizték. De aki csak tehette, s volt benne eltökéltség meg bátorság, ment tovább, sokan meg sem álltak Kanadáig és Ausztráliáig. Mivel nem települhettek át Magyarországra, fogták a vándorbotot és elindultak a nagyvilágba. Talán ebben az összefüggésben értelmezhetem saját, Kanadáról és Ausztráliáról kialakult családi mitológiámat. Szüleim még az ötvenes években is arról szövögettek titkos álmokat, hogy kivándorolnak Ausztráliába vagy Kanadába. Mint ahogy sokan mások a Zöld utcában. 1918 óta így lappangott a kisebbségi emberben a nagyvilág utáni nosztalgia. Így érlelődött a hontalanság tudata és az érzés, hogy ő mindenütt,

gastarbeiter bárhova is vesse sorsa. A megálmódott kisebbségi haza mégis a nagyvilág, még akkor is, ha ott számára nincs hely.

Szeretjük a hazugságot

Cs. János becskerekai származású ápoló. Most Bazelban él. Tíz éve hagyta el az országot. Akkoriban a közeli ismerőseitől, barátaitól azzal búcsúzott el, hogy csak ideiglenesen távozik, de tisztában volt vele, hogy nem mond igazat. Már akkor biztos volt benne, hogy a távozás végleges lesz. Nem üldözte senki. Kapott ugyan katonai behívót, amit a tartalékosok akkoriban kaptak, ő azonban nem vette át. Pár napig nem aludt otthon, de aztán elmúlt az első ijedelem, s ennyiben maradt a dolog. Így voltak sokan mások is, nemcsak ő. Hallott különféle rémtörténeteket, de, ahogy mondja, ilyeneket inkább a Pestre áttelepült bácskaiak szoktak felmelegíteni. Bizonyára öngazoló szándékkal, vagy valamilyen identitászavar folytán. Akiben volt elszántság, az maradt, akiből ez hiányzott, az elmenekült, ő viszont egyik csoportba sem sorolható. Ő csak egyszerűen jobban akart élni. Nem, esze ágában sincs, hogy mártírnak vagy üldözöttnek nevezze magát. Azért távozott, mert tisztességes fizetést akart munkájáért, s ezt Bazelban megkapta. Ha üldözött lett volna, akkor most visszatérne, hiszen a közvetlen háborús veszély elmúlt. De ez meg sem fordul a fejében. Marad, mindörökké Svájcban marad. Semmiféle honvágya nincs, nem is volt. Mindezek után nevetségesnek tartaná a nosztalgiaázást. Természetesen magyarnak tartja magát, de senkivel sem fog versenyezni abban, hogy ki a nagyobb magyar. Ez egy érzés, amellyel él. Csendben hallgattam, nem szálltam vitába vele. Lehet, hogy nagy szükség van ilyen emberekre, akik kimondják az igazságot. Erre is szükségünk van, akár csak az illúziókra. És ismerjük be: a hazugságra. Mert, ahogy látom, azt sem vetjük meg. Ellenkezőleg: nagyon szeretjük hallani.

Borderland, Zwischenland

Franciaországban egyre több a hontalanságról szóló könyv lát napvilágot, amelyek a sikerkönyvek közé tartoznak, a kritikusok pedig egy új irodalmi kontinenst fedeznek fel. Nancy Huston: *Le nord perdu* című esszéprózája talán számunkra is tanulságos világot tár fel. A kanadai francia író nő áttelepült az anyaországba, s arról ír, hogy

éppen „otthon” érezte magát hontalannak, mert iránytűjéről eltűnt az észak, s vele együtt bizonytalanná vált minden más égtáj is. Ha nincs észak, akkor ugyanis lehetetlen tájékozódni. A nyugati irodalmi életben egyre többször találkozom a Borderland, a Zwischenland kifejezésekkel. Kísértetiesen összecseng ez a létélmény azzal, amellyel több mint tíz évvel ezelőtt találkoztam: a senki földje élményével. Lassan-lassan ez a világ is felkerül a szellemi térképre. Kelebia volt, s az is maradt az én mitikus pontom, s még a „Wittgenstein szövőszéke” című kötetemben rádöbbsentem arra, hogy az én helyem ott van. Sem itt, sem ott, és sehol máshol. Most, hogy hosszú idő után utazgathatok erre-arra, egyre jobban rájövök arra, hogy a „máshol” sem az enyém. A senki földjének mitikus pontjai azonban egyre szebben villognak Európa különböző pontjain. A kanadai író nő szembesít azzal a kérdéssel, hogy otthon érezhetem-e magam Budapesten. Márai és Cs. Szabó László szkeptizmusa jut eszembe. Ők feltárták budapesti idegenségüket, de a mai magyar irodalomban ez a kérdés már nem is létezik. Legkevésbé létezik úgy, mint irodalmi kérdés, holott ez nemcsak életrajzi tény, hanem a hangnem, a stílus ügye is. Már a pusztaság kérdése is eretneki, hiszen ma is úgy van, ahogy Németh László írta egykor, amikor arról töprengett, hogy az erdélyi irodalom lassan-lassan emigrál Erdélyből. Pest, Pest, katógják az írószívek. Kiderül, hogy taszít a szülőföld, amelyről mindenki olyan szentimentálisan beszél? Ennek az állapotnak a politikai vonatkozása nyilvánvaló, hiszen a kisebbségben az író vagy csak tősgyökeres mártír, vidéki, kisebbségi messiás, és csakis akkor figyelnek rá, ha mártír és kisebbségi messiás, vagy pedig a peremvidéki hontalanságot választja, amely jórésztben ismeretlen földrész a magyar irodalomban. Aki pedig dacoskodik, előbb vagy utóbb beismeri, hogy Budapesten kívül nincs számára élet, mert éppen saját szűkebb környezete űzi el a senki földjéről. Örökös szimulálásra lesz ítélve, akkor is, ha áttelepül Pestre, s akkor is, ha Kolozsvárott, Pozsonyban vagy Újvidéken marad. Az én értelmezésemben a senki földje bejárata előtt ez a figyelmeztetés olvasható. „Az észak véglegesen elveszett, ne keress újat, iránytű nélkül is lehet élni és írni.” Így már jobban érzem magam: ha iránytű nélkül élek, akkor talán számomra is jut valahol, valamilyen hely.

Fotó: Gianone Péter

A lebombázott újvidéki híd

A Dunáról

Szegény, szerencsétlen Újvidék! De ha a polgárok úgy akarják, akkor ám legyen. Immár csak arra gondolok, hogy érzi magát a Duna.

A pilléerekről

Vissza?! Abba az országba, amelyből az elmúlt tíz évben mintegy félmillió fiatal szakember távozott? 2000 októbere után az új hatalom azt állította, hogy sikerül leállítania a nagy exodust, sőt azzal áltatta magát, hogy a fiatalok visszatérnek. Igaz, hogy némileg csökkent a kivándorlás, de egészen biztos, hogy elenyésző a visszatérők száma. Esetleg azok tartoznak közéjük, akikre valamiféle magas beosztás várt. Aki egyszer elment, az nem kíván többé hazajönni. Egyre inkább kezdem megérteni ennek a magyarázatát. Nem hiszem, hogy csak a gazdasági tényezők játszanak közre, hiszen volt rá példa, hogy az emberek vállalták a nyomorúságot is, ha voltak eszményeik. Mára azonban a sok taktikázás, ígéretés, a csalfa választási retorika, az állandó viszályok, a profi melldőngető devalválták az eszményeket. És egyre biztosabb vagyok abban is, hogy eszményeik csak azoknak vannak, akik nem foglalkozásszerűen vállalják fel azokat, s a nagy szavak mögött nem a pozí-

ció, a funkció gázsija rejtezik. Lehet az ember kisiparos, mérnök, orvos, tanár, földműves vagy kereskedő. Író vagy traktorista. Mindegy. Egyik jobban végzi a munkáját, a másik kevésbé. Emellett polgári becsületből, meggyőződésből hitet tesz eszményei mellett. Az egyik csendesen, a másik erélyesen, az egyik félnéken, a másik bátran. Van, aki jobban fél, van, aki kevésbé. Ez is rendben van. De túlságosan bizarr dolog, hogy valaki azért kapjon havi fizetést, hogy az eszményekért küzdjön, vagy másokat vonjon felelősségre, mert nem küzdenek. A havi fizetések eszménygyártók az eszményekkel kereskedni szoktak, így van ez az egész világon, így csinálják a „profik”, akiket Nyugaton marketing szakembereknek tartanak. Ez is szakma, meg a propaganda is, mindkettőnek megvan a helye, de egyik sem téveszthető össze a szellem, az eszmények és a hitvallások világával, mert akkor végleg elveszítjük az iránytűnket, s teljes fogalomzavar uralkodik el. Tíz évvel ezelőtt az ellenségnek volt neve. Ma az sincs. Nem maradt más, mint piszkos alkukat kötni, térdig az iszapban gyalogolni, hallgatni a sok öndicséretet, megbámulni a sok nemzeti hetvenkedőt, vagy a hatalom körül sutyorgó értelmiségieket. Ezekkel a gondolatokkal idézem meg fiatal barátaim és ismerőseim emlékét. Bár nagyon fájlaltam

távozásukat, morgolódtam is, most azonban teljes egészében megértem a Bácskából kivándorló fiatal magyar értelmiségieket. És másokat, akik időben rádöbbenek arra, hogy mi az igazság.

Budapest

Márai írta, hogy neki az igazi otthona és a valóságos hazája mindig is Kassa volt és Rozsnyó, Budapestre pedig mindig úgy gondolt, mint egy nagy zenés kávéházra, ahol félelmetesen okos és tájékozott emberek ülnek és jelentéktelen dolgokkal foglalkoznak.

Az útjelzőről

Kettős állampolgárságot – és kettős kultúrát, természetem hozzá óvatosan. Hogy ne csak az út legyen kirajzolva, hanem útjelző is legyen az Európában eligazító térképen.

Valóság és irodalom

Valami véglegesen eltört bennem vagy a szavakban. A szavak egy részét lejáratatta a valóság, másik részét az irodalom anélkül, hogy egymásról

tudomást vettek volna. Ezzel a nemtörődömséggel túl nagy rendetlenséget teremtettek az életben és gondolataimban.

A senki földje, újra

Vonattal utazom majd Újvidékre. Az ablakból figyelem a senki földjét, amelynek emlékeitől nem tudok szabadulni. Sem itt, sem ott. Időközben csak annyi történt, hogy egyre nehezebb cipelni a bőröndöket.

A tervekről

Belépek a dolgozószobámba s először az ablakom előtti kis térre vetem tekintetem. A fák ágain egyetlen sárga levél sincs, tehát felkészültek a fagyos szelekre, a visító Kosavára, a késő éjszakába nyúló hóviharra. Jó lenne a maradék időmben olyan türelmesnek és kitartónak lenni, mint amilyenek ezek a faágak.

Kérdések

Induljak? Hova? Honnan? Miért? „Láthatatlan szemlélővé válni!!” (Nietzsche). ■

Fotó: Végel Dániel